

Francisco Lafarga. Luis Pegenaute i Enric Gallén (eds.). *Interacciones entre las literaturas ibéricas*. Berna: Peter Lang (Relaciones Literarias en el Ámbito Hispánico: Traducción, Literatura y Cultura, 3), 2010, 526 pp.

MARTA MARFANY
Universitat Pompeu Fabra

El mes de juny de 2009 se celebrà a la Universitat Pompeu Fabra el congrés internacional *Las relaciones entre las literaturas ibéricas*, organitzat pels grups d'investigació *Traducció i Recepció en la Literatura Catalana (TRILCAT)* de la Universitat Pompeu Fabra i *Traducció i Recepció de les Literatures (TRELIT)* de la Universitat de Barcelona. Les comunicacions presentades en aquest congrés s'han recollit en tres volums d'actes, publicats per la reconeguda editorial Peter Lang: el primer, *Traducción y autotraducción en las literaturas ibéricas*, enclou els estudis que tracten aspectes de la traducció entre les literatures ibèriques, especialment el fenomen de l'autotraducció; el segon volum, del qual ens ocuparem tot seguit, porta per títol *Interacciones entre las literaturas ibéricas*, i versa sobre les relacions entre les cultures de la península Ibèrica; i el tercer, *Relaciones entre las literaturas ibéricas y las literaturas extranjeras*, recull tots els treballs que enllacen les literatures peninsulars amb literatures estrangeres.

El volum *Interacciones entre las literaturas ibéricas* aplega trenta-cinc treballs sobre aspectes ben diversos, una varietat temàtica característica de les actes dels grans congressos internacionals. Aquesta heterogeneïtat, però, és en certa manera només aparent, atès que l'eix vertebrador del volum i el denominador comú de tots els treballs són els vincles que s'han establert, en algun moment de la història proper o llunyà, entre les cultures de la península Ibèrica. Així, el lector hi trobarà estudis en català, espanyol, portuguès i gallec sobre qüestions culturals i literàries —mediació literària i cultural, intertextualitat, influències literàries, recepció crítica, etc.— referents a dues o més cultures peninsulars en relació, en un ventall cronològic que va des de l'edat mitjana fins a l'actualitat. La presentació inicial (pp. 9–16) és prou detallada i completa perquè el lector es pugui fer una idea de les principals línies de força de cadascun dels estudis.

Diversos treballs vinculen tres o més literatures ibèriques, o n'aborden aspectes des d'un punt de vista general o comparatiu. Així, el treball de Camiño Noia (pp. 331–344) se centra en el conte folklòric i presenta el motiu de la dona calumniada a través de tres contes que, en versió escrita o oral, formen part de diverses literatures peninsulars; Rafael M. Mérida (pp. 305–314), basant-se en textos hispànics llatins i també en llengua vulgar, analitza el paper de l'element sobrenatural en la cultura cristiana medieval, i, més concretament, l'imaginari sobrenatural en alguns textos castellans; Leonardo Romero Tobar (pp. 463–480) traça un recorregut des de segle XVIII fins al Romanticisme per dibuixar el panorama del naixement de les primeres històries literàries nacionals ibèriques; Fernando Cabo Aseguinolaza (pp. 131–156) estudia les línies discursives de la historiografia literària al segle XIX des d'un punt

de vista comparatiu; Mª Victoria Navas (pp. 315–330) analitza la revista *Estudio*, publicada a Barcelona en castellà durant els anys 1913–1920, i el paper que tingué en la difusió de la cultura i la literatura portugueses; Xulio Pardo de Neyra (pp. 383–396) se centra en l'avantguardisme gallec i els intercanvis entre les literatures peninsulars en el projecte avantguardista de començaments del segle xx; Pi-Chiao Liu (pp. 235–250) reflexiona sobre la representació de dues ciutats sota el règim feixista, Barcelona i A Coruña, en la narrativa espanyola actual; dos treballs fan referència a la literatura catalana, la gallega i la basca, el d'Eulalia Agrelo Costas i Isabel Mociño González (pp. 17–32), que traça la trajectòria de la literatura infantil i juvenil catalana, gallega i basca i de les traduccions i intercanvis entre totes tres fins al segle XXI, i el de Karlos Cid (pp. 157–174), que analitza l'associació Galeusca —d'escriptors gallecs, bascos i catalans—, les seves trobades i reunions i els temes tractats; i, finalment, Mari Jose Olaziregi (pp. 345–352) reflexiona sobre la recepció de la literatura basca, especialment les traduccions, tant en l'àmbit ibèric com europeu.

Un altre grup de treballs, el més nombrós, tracta de les relacions entre la literatura castellana i la portuguesa. Hi trobem un tema medieval desenvolupat en l'estudi d'Isabel de Barros Dias (pp. 89–102), que presenta la llegenda de Bernardo do Carpio a través d'un recorregut textual des de l'èpica i les prosificacions historiogràfiques fins al *romancero*. També hi és representat l'arc cronològic dels segles XVI i XVII, amb el teatre com a tema central: el treball de María Rosa Álvarez Sellers (pp. 33–46) tracta del model de tragèdia al Renaixement a propòsit de *La Numancia* de Cervantes i *Castro* d'António Ferreira; Isabel Dâmaso Santos (pp. 185–194) presenta la figura de sant Antoni de Pàdua (de Lisboa) basant-se en un text portuguès del segle XVI i en un de castellà del XVII; i, finalment, Teresa Araújo (pp. 59–72) escriu sobre el dramaturg portuguès Pedro Salgado i la influència del *teatro áureo* espanyol en la seva obra. D'altra banda, Artur Henrique Ribeiro Gonçalves (pp. 437–450) presenta l'obra de mitjan segle XVII, inèdita durant molts anys, *Tercera parte de Guzmán de Alfarache*, d'autor portuguès, i, també en l'àmbit de la novella picaresca, però emmarcat en la seva recepció en les lletres portugueses del segle XIX, s'inclou el treball de Rita Bueno Maia (pp. 119–130). António Apolinário (pp. 47–58) descriu el paper que exercí Emilia Pardo Bazán en la difusió de la literatura portuguesa a Espanya, Maria de Lourdes Pereira (pp. 413–422) esbossa la figura de l'escriptor portuguès Manuel Laranjeira i la importància que tingué per a Miguel de Unamuno, i Isilda Leitão (pp. 227–234) estableix paral·lelismes entre Unamuno i el portuguès Antero de Quental. Diversos treballs toquen aspectes ja ben enquadrats en el segle xx: Antonio Sáez Salgado (pp. 481–492) mostra, amb l'exemple del poeta portuguès Eugénio de Castro, algunes relacions que s'establiren entre el simbolisme portuguès i el modernisme espanyol; en aquest sentit, el text d'Ângela Fernandes (pp. 195–204) dibuixa, amb Ramón Gómez de la Serna com a eix central, el panorama de relacions culturals entre Espanya i Portugal al primer terç del segle xx, i Carlos Manuel F. de Cunha (pp. 175–184) mostra el paper de Fidelino de Figueiredo com a mediador entre ambdues cultures; Olivia Rodríguez González (pp. 451–462) detalla la presència de la literatura gallega en la revista *Papeles de Son Armadans*, creada i dirigida per Camilo José Cela, i Mª Ángeles Sanz Juez (pp. 511–526) aporta dades sobre la presència d'autors espanyols en el

teatre portuguès durant el període 1945–1974. Finalment, Daniel-Henri Pageaux (pp. 365–382) ofereix una visió general de les relacions hispanoportugueses en diversos moments de la història, amb un punt àlgid en l'iberisme del segle XIX.

Quant als vincles entre la cultura catalana i la castellana, el volum recull nou treballs: Manuel Borrego (pp. 103–118) presenta i compara dues obres històriques sobre la Guerra dels Segadors, *La Guerra de Cataluña* de Francisco Manuel de Melo i *Secrets Públics* de Gaspar Sala; Gabriel Sansano (pp. 493–510) analitza la figura del dramaturg Ramón de la Cruz en relació al teatre vuitcentista català, centrant-se en les obres de Josep Robrenyo; Ramon Pinyol i Torrents (pp. 423–436) detalla, amb cartes i documents, l'intent fallit d'editar l'obra completa de Verdaguer amb traducció castellana per part de la Real Academia Española el 1904; Óscar Fernández Poza (pp. 205–212) estudia la revista *El teatre català* (1912–1917) i, en concret, la informació que s'hi recollí sobre la recepció del teatre català a Madrid; el treball de Marcelino Jiménez (pp. 213–226) recorre la trajectòria vital del crític Manuel de Montoliu per mostrar la seva relació amb la literatura castellana abans i després de la Guerra Civil; Marcel Ortín (pp. 353–365) fa l'anàlisi d'alguns articles de Josep Carner publicats en castellà amb l'objectiu d'explicar «Catalunya enfora» el projecte cultural que aplegava intel·lectuals i escriptors al voltant d'Enric Prat de la Riba; Isabel Marcillas Piquer (pp. 251–266) compara la figura literària de Mercè Rodoreda i la de Mª Teresa León; en el marc de l'avantguarda, Armando Pego (pp. 397–412) estableix paral·lels entre Antonio Espina i Francesc Trabal; i Marc Audí, Glòria Bordons i Lis Costa (pp. 73–88) fan un recorregut per la poesia experimental a Catalunya i a Espanya des dels anys quaranta del segle XX, amb Brossa i Dau al Set, passant pels madrilenys El Paso, fins a 1975.

Pel que fa a les relacions entre la cultura catalana i la portuguesa, un únic treball se'n fa ressò específicament, el de Víctor Martínez-Gil (pp. 267–304), que demostra, d'una banda, la presència d'*Os lusíadas* de Camões en l'*Atlàntida* de Verdaguer, i, de l'altra, l'existència d'una formulació iberista en l'*Atlàntida*.

En definitiva, la varietat dels estudis presentats en aquest volum pot interessar tant el lector selectiu que busqui un tema o un període històric concrets, com el lector que vulgui fer-se un idea general de les diverses relacions al llarg de la història i en l'actualitat entre les cultures de la península Ibèrica.